

Kur'an Perspektifinden Kadın

Fatime Karanlık İltizar*

Özet

Her varlık, İlahî isimlerden bir ismin dışı vurumudur. Çünkü Allah'ın zatî sıfatlarından değil de fiilî sıfatlarından olan yaratma, yaratıcının, çeşitli yaratılmışların çehresinde tecelli etmesinden ibarettir. Nitekim Hz. Emirü'l Müminin Ali (as) şöyle buyurmaktadır:

“Yarattıklarına yarattıklarıyla tecelli eden Allah'a hamdolsun.”

Dinî literatürün temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'de de yaratıcının tecellisi olan insanın değerli olduğu ve insan için en yüce makamın Allah'ın halifesi makamına erişmek olduğu buyurulmuştur. İnsani değer ve ilahî hilafetin şartı da erkek veyahut kadın olmak değil; insan olmaktır.

Peygamber Efendimizin kadınla ilgili söz ve uygulamalarına bakıldığında, insan olarak kadını erkekten farklı görmeyen, düşünce ve görüşlerini değerli bulan, toplumsal, ilmî ve dinî platformlarda ona da yer veren ve söz hakkı tanıyan bir yaklaşımla karşılaşırız. Hem Kur'an-ı Kerim'de hem de ahlâkı Kur'an ahlâkı olan Peygamber Efendimizin (s.a.a.) kadına karşı tutumu ile dinî literatürde farklı bir kadın algısı oluşturulmuş olduğunu görmekteyiz. Peygamber Efendimizin vefatından sonra hadis yazımının yasaklanması, hadislerin yakılması ve uydurulmasının; bununla birlikte şahsî töre ve geleneklerin İslam gibi yansıtılması bu hususta etkili olmuştur.

Tüm bu algıların oluşması, özellikle gençleri vahyin kaynağı ile ilgili şüphe ve problemlerle karşı karşıya bırakmaktadır. Bu noktada çözüm noktası insanlığın hidayet kaynağı olan Kur'an-ı Kerim ve onun en kâmil uygulayan ve uygulatan kimselere başvurmaktır.

Kur'an-ı Kerim'de, Peygamber Efendimize atfedilen bazı sözlerin aksine kadın ve erkek yaratılıştaki farka sahip değildir veyahut kadın fitne değildir. İnsan olma vasfında ortak ve eşit olan bu iki varlığın biri diğerinden zati bir üstünlüğe sahip değildir. Her insanın değeri ameli ve takvası ile orantılıdır. Aynı zamanda kadına ve erkeğe yönelik hitaplarında bu iki cins arasında mevcut bedensel ve ruhsal farklılıkların da gözetildiği aşikârdır. Temel haklarda aynı hükümlere muhatap olmakla birlikte bazı haklarda adaletin sağlanabilmesi için farklılıklar da mevcuttur.

Özellikle son yıllarda İslam hakkında olumsuz bir algı oluşturmak isteyen kimseler, İslam'da kadının sosyal, hukuki, dinî, ilmî konularını metodik ve ilmî bir yaklaşımdan uzak bir şekilde ele alarak bir algı yönetimi yapmışlardır. Muteber olmayan rivayetler ve bu rivayetlerin etkisiyle yapılan Kur'an anlamlandırmalarını da İslam aleyhine kullanmışlardır. İslam'a nispet verilen ama İslam'ın hakikatinden uzak metinler ve aynı zamanda yaşam tarzları, ne yazık ki bugün bizleri anlatıcı konumundan ziyade savunmacı konumuna düşürmüştür veyahut bazı Müslümanların batının doğrularını kendilerine doğru edinerek İslam'ı şahsî yorumlamalarıyla sonuçlanmıştır. Bugün, aynı metinler üzerinden, aynı bakış açılarıyla değerlendirme ve açıklamalar yapmak yeterli olamayacaktır. Toplumun yaşantısı ve bilincine hapsolmüş tutumlardan kurtularak hem insanın manevi boyutunu görmezden gelen, aile yaşantısını kadının ayak bağı gören feminizmin aşırılık ve yanlışlıklarından uzak hem de kadın karşıtı söylemlerden arınmış, ifrat ve tefritten uzak, Muhammedî İslam'ı sarih ve sahih bir şekilde okuyup, anlamalıyız.

* Uluslararası el-Mustafa Üniversitesi Öğretim Üyesi

Giriş

İslam'da kadın, mevzu bahis olduğunda birçok fikir ayrılıkları ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir. İslam'ı yüzeysel okumalarla veyahut etrafında gördükleri ile değerlendirme çabası içerisinde olan kimseler, İslam'da kadının zavallı ve ikincil bir insan konumunda olduğu tezini savunmuşlardır. İslam'da kadının alt bir statüde olduğuna dair değerlendirme ve yorumlar, özellikle sosyal medya ve dizi-film sektöründe sıkça yer almaktadır. Din karşıtı sitelerde İslam dininin kadına gereken değeri vermediği konusunun üzerinde çokça durulmaktadır. Bununla birlikte özellikle Afganistan ve Arabistan gibi ülkelerin kadına karşı haksız tutumlarının, İslam'ın buyruğu gibi yansıtılması bu tarz sorgulamaların artmasında etkili olmaktadır. Günümüzde gençlerin dinî değerlerden uzaklaşma sebeplerinin başında "İslam'da kadının konumuna dair değerlendirmeler" etkeni ortaya konmaktadır.

Popüleritenin etkisi ile günümüz dünyasında büyük bir rahatlıkla yanlışın doğru, batılın hak, zavallılığın yücelik, esaretin özgürlük, adaletsizliğin eşitlik, vurgunculuğun hak hukuk olarak gösterildiği görülmektedir. İslam'da kadının konumu hususunda da Kur'an'ın çizdiği çerçeve ile geleneğin, törelerin, şahsi fikir ve düşüncelerin çizdiği çerçevenin birbirine karıştırılmış olması, İslam hakkında yanlış bir kadın algısı oluşturmuş ve reel olmayan bu algı bilgi edinme kaynakları alabildiğine geniş olan ve içerisinde bolca yanlış bilgi ve mugalatalar barındırmasından da kaynaklı, gençleri sadece İslam'da kadının konumu ile ilgili değil; doğrudan vahyin kaynağı ile alakalı problem ve şüphelerle karşı karşıya bırakmaktadır.

Dünya ve ukba dengesinin dünya lehine yitirilmesi, Müslüman bireyi derin dindarlıktan uzaklaştırarak yüzeysel ve şekli bir dindarlığa doğru itmektedir. Dünyevileşme, bireycileşme gibi etkenler neticesinde dini ana kaynaklarından ziyade yüzeysel ve yakın fayda bakış açısı ile anlama ve uygulama tercih edilmektedir. Kadın ile alakalı da aynı bakış açıları ile yorumlamalar ve uygulamalar ortaya konduğunda İslam'ın özünden ve buyruklarından uzak bir din anlayışı ile karşı karşıya kalınmaktadır.

Kadın ile ilgili tartışmalar, birçok konuda önümüze çıktığı gibi daha yaratılış hikâyesi kurgulanırken başlatılmış ve bu aşamada kurgulanan eksik yaratılış, erkeğin kalıntılardan yaratılış algısı, bir hikâye gibi anlatılmış ve bu kurgu sadece yaratılış konusunda kalmamış; kadının özne olduğu neredeyse her konuya ifrat ve tefrit şekliyle yansımıştır.

1. Çözüm Yolu Kur'ân-ı Kerîm

Kur'an, her konuda insanlık için çözüm noktası, netlik kazandırma vesilesi ve hidayet kaynağı olduğu gibi kadın hususunda da problemleri ortadan kaldırma ve beşeriyete rehberlik etmek üzere nazil olmuştur. Dinlerin sonuncusu ve en kamili olan İslâm dininin kutsal kitabı Kur'an ve bu hidayet kaynağının en kâmil uygulayıcısı Peygamber Efendimiz (s.a.a) ve masum imamların kadına bakışı, bizler için en önemli kaynak olmalıdır.

Kur'an, insanoğlunun ruh ve nefsinin eğitmek ve tezkiye etmek için inmiştir. O, soyut bir varlıktır. Kur'an'da erkek ya da kadının tezkiyesinden değil, ruhun tezkiyesinden bahsedilmektedir. Bu noktada kadın ve erkek eşittir. Kur'an, cinsiyeti üzerinden değil şahsiyeti üzerinden insana seslenmiştir. Erkek ve kadının dişilik ve erkeklik çehreleriyle değil; insanlık yüzleriyle tanınmasını istemiştir, çünkü esas olan hakikat, beden değil ruhtur. Kadın ve erkek olmak beden ile ilgiliyken; eğitim, öğretim, tezkiye, tehzib, ibadet, saygınlık, ahlak gibi değerler ruh ile ilgidir. Eğer Kur'an-ı Kerim'i bir okul farz edersek bu okulun öğrencileri bedenler değil; ruhlardır. İnsanın bedeni bir araçtır, esas olan ruhtur.

“...De ki: Ruh, Rabbimin emrindedir.” (İsra 17/85)

İnsan ruhu, müzekker ve müennes olmaktan münezzehtir. Kur'an'da değerler; zillet ve izzet, itaat ve isyan, takva ve fücür, ilim ve cehalet, Müslüman ve kafir, hak ve batıl ve tüm bunlarla birlikte pratik akılla ilgili ahlakî değerlerin tümü ne erkeklik ne de dişilik cinsiyeti ile beyan edilmiştir. Sabırlı, alim, imanlı, takvalı vb. olan ruhtur. Muhammed'i öz İslam'ın insana verdiği değer kapsamında kadın ve erkek her iki cinsiyette yüce kemallere ulaşabilecek potansiyellere sahiptir. Kadın yücedir veyahut erkek yücedir gibi söylemleri insani boyutta biz dinde görmemekteyiz.

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ

“Erkek olsun, kadın olsun her kim iman etmiş olarak dünya ve ahiret için yararlı iyi işler yaparsa işte onlar da cennete girerler ve zerre kadar haksızlığa uğratılmazlar.” (Nisa, 124)

İslam dinine baktığımızda böyle bir değerlendirme görürken literatürde kadın ile alakalı birçok hususta problemlerin ortaya çıktığını görmekteyiz.

2. Yaratılış ile Alakalı Problemler

Kadın konusunda Müslümanların hayatına dâhil olan algılardan bir tanesi yaratılışla ilgili hususlardır. Bazı kaynaklara göre kadının erkeğin kaburga kemiğinden yaratıldığı ve erkeğin bir parçası olması münasebetiyle erkek kadar değerli olmadığı anlayışı öne sürülmüştür.

Böyle bir düşüncenin oluşmasında mesnet kılınan ayette şöyle buyurulmuştur:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا

“Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan, ikisinden birçok erkek ve kadın üretilen rabbinize itaatsizlikten sakının. Adını anarak birbirinizden dilek ve istekte bulunduğunuz Allah'a saygısızlıktan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir.”

Bazı tefsir kitaplarında “nefsi vahide”nin Hz. Âdem olduğu ve ondan yaratılan eşin de Hz. Havva olduğuna dair görüşler mevcuttur. Muteber olmayan rivayetlerden de yola çıkarak Havva'nın Adem'in kaburga kemiğinden yaratıldığı sonucuna varmışlardır.

Bu algıların oluşmasındaki en büyük etkenlerden biri şudur; ilk Müslümanlar yaratılışın nasıl gerçekleştiğini merak ederek yeni Müslüman olan Yahudilere sorular yöneltmişler, onlar da ellerinde mevcut bulunan muharref Tevrat'ta geçen, o günkü kendi anlayışlarını içeren düşüncelerine göre cevaplar vermişler, bu cevaplar da sanki gerçek bir bilgi gibi hadis ve tefsir kaynaklarımızda yer almıştır.

Muteber olmayan rivayetlerden ve tahrife uğramış Tevrat'taki hikayelerden ziyade Kur'an'ın diğer ayetleri ile bu ayeti ele aldığımızda Hz. Havva'nın, Hz. Adem'in kaburga kemiğinden yaratıldığına dair iddiaların doğru olmadığı sonucuna varıyoruz.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

“Onlara ısınıp kaynaşasınız diye size kendi türünüzden eşler yaratıp aranızda sevgi ve şefkat duyguları yerleştirilmesi de O'nun kanıtlarındandır. Doğrusu bunda iyi düşünen kimseler için dersler vardır.”

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا

“Allah size kendi cinslerinizden eşler yarattı.”

Bu ayetlerden anlaşıldığı üzere, kadın ve erkek aynı türden yaratılmıştır; kadın, erkeğin kalıntısından veyahut kaburga kemiğinden yaratılmamıştır.

Zürare bin A'yan, İmam Cafer-i Sadık'a Havva'nın yaratılışı ve bu tarz şüphelerle ilgili soru yönelttiğinde İmam buyurdular:

“Allah böyle bir fiilden münezzehtir. Acaba böyle bir inanca sahip kimseler, Allah'ın Havva'yı müstakil bir şekilde yaratmaktan aciz mi olduğu inancı içerisinde midirler?”

el-Mizan tefsirinde Allame Tabâtabâî, “nefsi vahide” tabirini şu şekilde açıklamıştır. “Nefsi vahide”den maksat Hz. Adem'dir ve onun eşinden maksatta Hz. Havva'dır. Hz. Âdem ve Hz. Havva aynı türden yaratılmıştır. “Ondan eşini yaratan” tabirinde kastedilen de Âdem ve Havva'nın aynı şekilde yaratılmış olmasıdır; onun bedeninin parçasından veyahut kalıntısından değil.”

3. Erkeğin Kadından Üstünlüğü Problemi

Kadının konumu ile ilgili oluşan başka bir algı ise erkeğin kadından daha yüce ve üstün bir varlık olmasıdır. İbn Kesir gibi bazı muhaddis ve müfessirlerin, erkeğin kadına

göre; fazilet, yaratılış, ahlak, mertebe, emre itaat, mali tasarruf, maslahatları yerine getirme, dünya ve ahirette fazilet açısından daha ileri olduğunu öne sürer. Ona göre erkek, kadın üzerinde hâkim ve kadının reisidir; terbiye edicisidir. Kadınlardan hem daha üstün hem de daha hayırlıdır.

Bu düşünceye delil olarak sundukları birkaç ayet şöyledir:

وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ

“...Erkeklerin ise onların üzerinde bir dereceleri mevcuttur...”

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ

“Allah’ın, (iki cinse) birbirinden farklı özellik ve lütuflar bahşetmesi ve mallarından harcama yapmaları sebebiyle erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudurlar.”

Bu ayetlerin isnat edilerek kadının erkekten aşağı konumda olduğu sonucuna varmak doğru olmayacaktır. Öncelikle, Allah-u Teala’nın kendi hâkimane iradesi esasınca fertlerin bazı özellikleri hasebiyle başkalarına üstün kıldığında hiç şüphe yoktur; ama bu üstünlüklerin sebebi ırk, cinsiyet, mal vb. değildir.

İnsanların, diğer yaratılmışlara olan üstünlüğü, müminlerin birbirinden üstünlüğü, peygamberlerin birbirine üstünlükleri gibi üstünlükler Kur’ân-ı Kerîm’de zikredilmiştir.

Ama bilmemiz gerekir ki Allah-u Teâlâ’nın bazı fertlere bahşettiği üstünlüğün, insanın rızık konusunda diğer yaratıklara üstünlüğü gibi, bazen maddî boyutu vardır bazen de peygamberin diğer insanlara nispetle hidayet nimetinde olduğu gibi bu üstünlüğün manevî boyutu vardır. Bazen bu derece ve faziletlerden dünya üstünlüğü kastedilmiştir bazen de bu üstünlük ahirettedir.

Kur’an ayetlerinde söz konusu edilen erkeklerin kadınlara üstünlüğü meselesi âlim ve düşünürlerin çeşitli görüşler ortaya koymasına sebep olmuştur. Bazı müfessirler zahiri çıkmalla erkeklerin tüm yönleriyle kadınlardan üstün olduğunu ortaya koyma çabasındadırlar.

Bu ayetleri, diğer ayetler ile okuduğumuzda erkeklerin kadınlardan daha yüce ve üstün olduğu sonucu değil; tüm ruhi ve cismi farklılıklarının hem kadının hem de erkeğin vazifelerine denk olduğu sonucuna varmaktayız. Fiziksel ve ruhsal farklılıklar onları birbirinden üstün kılmaz, her birinin farklılıkları ile kendi vazifesini daha iyi bir şekilde yerine getirebilmesini sağlar. Allah-u Teâlâ’nın hikmeti, kadınların ve erkeklerin sorumluluğuna bıraktığı vazifeler karşısında, vazife ve hak arasında uygunluk ve ölçünün kurulması için apaçık hakların kararlaştırılmasını gerektirmektedir. Allah-u Teala, Kur’an’da üstünlük sebebinin cinsiyet, mal-mülk, ırk vs. değil; takva olduğunu buyurmuştur.

Nisa suresinin 34. ayetinde erkeğin kadın üzerinde “kavvam” oluşundan maksatta, erkeklerin kadınlar üzerinde hâkim olması, yaptırma ve yasaklama gücünü kendinde görmesi, zorbalık göstermesi, adaleti aşması anlamına gelmemektedir. Tıpkı filologların ve

onlara tabii olan müfessirlerin açıkladıkları gibi; “kavvam” kelimesi “ihtiyaçları gideren, sorumlu, himaye eden” anlamındadır. Erkeğin duygusallığının ve hissiyatının karşısında, tefekkürünün galip olması, çeşitli konularda aileyi koruma hususunda cismi ve bünye gücünün galip olması, eşinin ve çocuklarının yaşam giderlerinin onun üzerinde olması gibi etkenlerden dolayı bu sorumluluk erkeğe verilmiştir. Dolayısıyla evin içerisinde erkeğin “kavvam” oluşu onun yüceliğini, mutlak hakimiyetini değil; sorumluluk alanını, mükellefiyetini, ödevini göstermektedir.

Kadın ve erkek aile kurumunun iki önemli temel unsurları olmalarından kaynaklı her ikisi de birbirine karşı sorumluluk ve haklara sahiptir. Erkeğin sorumlulukları olduğu gibi kadının da riayet etmesi gereken sorumluluklar ve itaat etmesi gereken bazı hususlar mevcuttur; ama bu mutlak bir itaat ve hakimiyet demek değildir. Nasıl erkeğin kadına karşı sorumlulukları sınırsız değilse, kadının da erkeğe itaat etmesi gereken konular sınırsız değildir.

Erkeklerin üstünlüğünün kanıtlandığı ayetlerden biri olarak zikredilen edilen Bakara suresinin 228. ayetine baktığımızda, “derece” kelimesinin anlamlandırılması hususunda müfessirler tarafından görüşler ortaya konmuştur. Bazı müfessirlere göre erkeğin talak ve eşine tekrar dönme hakkı kastedilmiştir. Bazı müfessirler de erkeğin aile reisliği ve idareciliğinin kastedildiğini söylemişlerdir. Dolayısıyla “...Erkeklerin ise onların üzerinde bir dereceleri mevcuttur...” Ayetinde de maksat erkeğin üstünlük ve yüceliği değil, sorumluluk ve aynı zamanda haklarının beyanı noktasında önem taşımaktadır. Kadın ve erkeğin hak ve sorumlulukları noktasında farklılıkların olduğu da anlaşılmaktadır.

Günümüzde en çok tartışılan konuların başında gelen kadın hakları konusunda İslam nazarında kadın ve erkek eşit insani haklara sahiptir. Yaratılıştta, Allah'a kul olmakta, ibadette, duada, saygınlıkta, ahlakî ve insani değerlerde kısaca insan oluşta kadınla erkek arasında fark yoktur. İslam'a göre kadın ve erkek bir bütünün birbirini tamamlayan parçalarıdır; fakat bir bütünün iki parçası olmaları her iki parçanın birbirleri ile her açıdan ayniliğini gerektirmez. Aslında bu farklılıklar her iki cinsiyetin sorumlulukları bakımından büyük anlam taşımaktadır. Buna göre kadın erkeğin veya erkek kadının gelişmiş veya yavaş gelişmiş şekli kesinlikle değildir.

Eşitlik konusuna geldiğimizde eşitlik tabii ki olması gerektir; ama bizlere adaletsizliği eşitlik olarak sunmalarına izin vermemiz mümkün değildir. Bu ve benzeri söylemleri körü körüne taklit ederek, yanlış bir teoriyi cafcaflı bir isimle takdim edemeyiz. Eşitlik kavramının tefsire ihtiyacı vardır. Kadın ve erkek hukuk karşısında eşit haklara sahiptirler. Bazı hususlarda mutlak bir eşitliğe sahipken; buna karşılık bazı konularda nispi eşitliğe sahiptirler. Adalet her zaman mutlak bir eşitliğe sahip olmak değildir. Aslında bu ayırımın Türk anayasasında da yapıldığını görmekteyiz.

Dolayısıyla hak eşitliği her zaman hakların ayniyeti değildir; çünkü kadın ve erkek her ikisi de eşit yaratılmıştır ama her açıdan aynı yaratılmamışlardır. Her birinin kendisine uygun konum ve görevleri ve görevlerine denk, hakları vardır. Ayniyetin olmadığı bir konumda aynı hak ve sorumluluktan bahsetmek adaletsizlik olacaktır. Hem erkeği hem kadını hem de aileyi uhrevi ve dünyevi saadete ulaştırabilecek olan eşitliğin,

Kur'anı Kerim'de de bu şekilde tanımlandığını görmekteyiz. Kur'an'da bazı ayetlerde kadın ve erkeğin eşitliğinden (mutlak eşitlik) bahsedilirken; bazı ayetlerde ise farklı hak ve sorumluklara dikkat çekilmiştir. Öyleyse kadın ve erkek birçok hususta mutlak eşitliğe sahipken bazı hususlarda farklı hak ve sorumluluklara sahiptir. Bu farklılıklar kadın ve erkeğe yapılan zulüm veyahut adaletsizlik değil; aksine adaletin özüdür, yaratıcının rahmetidir.

4. Kadının Fitne Sebebi Oluşu Problemi

Kadın ile ilgili oluşturulan başka bir algı ise kadının fitne oluşudur. Bu ötekileştirme Hz. Havva ve Hz. Adem'in yasak elmadan yemesine kadar varmaktadır. Bu düşünce sahiplerine göre Havva, erkeğe hizmet etmek için yaratılan, şeytanın vesveselerine kulak asan ve sonrasında kandırma ve fitne sebebi olmasından da kaynaklı erkeği kolaylıkla kandıran bir nevi İblis'in işbirlikçisi olan ikincil bir varlıktır. Erkeği ve kendisinin cennetten kovulmasına sebebiyet veren ve şeytana ilk uyandır. "Havva olmasaydı hiçbir kadın kocasına ihanet etmezdi." İfadesini de Peygamber Efendimize atfetmişlerdir.

Halbuki Kur'ân-ı Kerîm Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın kıssası ile ilgili; Hz. Havva'nın Hz. Adem'i günaha düşürmesi veyahut onu kandırması söz konusu olmamıştır.

"Sonunda şeytan ona vesvese verdi ve: "Ey Âdem! Sana sonsuzluk ağacını ve yok olmayacak bir mülkü bildireyim mi?" dedi. Ve böylece her ikisi de o ağacın meyvesinden yediler."

Kur'an, müşterek yapılan fiile ve daha sonrasında beraber yaptıkları fiilin sonucuna dikkat çekmiştir. "*Şeytan, oradan ikisinin de ayağını kaydirtti, onları buldukları yerden çıkardı...*" Hangisinin ilk olarak elmayı yediğine dair bir bilgi Kur'an vermemiştir. Bazı tefsirlerde Hz. Havva'nın ilk olarak yasaklı meyveden yemesi ve daha sonra Hz. Adem'i yasaklı meyveden yemesi için teşvik etmesi ve onu kandırması; İslam dışı kaynaklara dayanmaktadır. Tevrat'a göre kur hayvanlarının en hilekârı olan yılan, Aden'deki bahçede (cennet) yaşamakta olan Havva'ya yaklaşmış. "*Allah bilir ki ondan yediğiniz gün, o vakit gözleriniz açılacak, iyiyi ve kötüyü bilerek Allah gibi olacaksınız.*" diyerek, onu yasak ağacın meyvesinden yemeğe ikna etmiş, daha sonra Havva yasak meyveden Âdem'e de yedirmiştir. Sonuç olarak bu algı ve düşünceler İslam kaynaklı değil; tahrife uğramış Tevrat kaynaklıdır.

Muhammed bin Ahmet el-Kurtubi ise kadının hilesinin ve fitnesinin şeytandan bile çok olduğunu savunmuştur. Bu görüşünü bazı ayetlerle de savunmuştur.

Kur'ân-ı Kerîm'de "*Şüphesiz şeytanın hilesi zayıftır.*" buyrulur; ama Hz. Yusuf'un kıssasında Züleyha için "*Doğrusu siz kadınların hilesi büyüktür.*" buyrulmuştur.

Yine kadının fitne sebebi olduğunu doğrulayabilmek için "*Ey iman edenler, eşlerinizden, çocuklarınızdan size düşman olanlar da var.*" ayetini de zikretmişlerdir.

Bir şeyin imtihan vesilesi olmasıyla fitne olması aynı değildir. Bu ayrım bütün nimetler için söz konusudur. Her nimet insan için imtihan vesilesi dolayısıyla fitne sebebi olabilir. Burada cinsiyet üzerinden bir sonuca varmak doğru olmayacaktır. Teğabun suresinde eşler ve çocuklar için düşman tabirinin kullanılması kadınların ve çocukların fitne oluşu kesinlikle değildir. Söz konusu ayetin nüzul sebebi ile ilgili müfessirler şöyle söylemiştir. Peygamber Efendimize iman etmiş ve hicret kararı alan bazı kimselere eş ve çocukları karşı çıkmış ve onlara mâni olmuşlardı. Bazıları hicretten vazgeçip Mekke'de kalıyorlardı ve bunun neticesinde Teğabun suresinin 14. ayeti nazil olmuştur, ayetten çıkarılması gereken sonuç kadının düşman ve fitne oluşu değil; Allah'ın buyruğundan insanı alıkoyan ve doğru yoldan uzaklaştıran tüm etkenlerin hakikatinde insanın düşmanı olduğu gerçeğidir.

Kur'an'da kadının hilesinin büyüklüğüne değinildiği ayette ise Züleyha'nın Hz. Yusuf'a karşı gerçekleştirdiği "fend" ile ilgilidir. Kadınların erkekler üzerindeki etkisi inkâr edilemez. Büyük hileden de maksat kadınların hilekâr oluşu değil; hile yaptığı takdirde erkekten daha etkili olabileceği de söz konusu olabilir. Başka bir nokta ise şudur; Kur'an'da birçok mezzemmet ve kınamanın insan hakkında geldiğini görmekteyiz.

"Gerçekten insan, pek hırslı (ve sabırsız) yaratılmıştır."

"Kuşkusuz insan çok zalim, çok bilgisizdir."

"Gerçekten de insan, apaçık bir nankördür."

Tüm bu ayetlerden yola çıkarak tüm insanlığın, mutlak bir şekilde nankör, sabırsız, zalim olduğu sonucuna varmak mümkün değildir. Bu ayetlerin muhatabı tüm insanlık değil, hakkın yolunu terk edip, şeytanı kendisine rehber edinen kimselerdir.

Dolayısıyla gerçekleşen bazı olaylar neticesinde bazı kadınlar ilgili de böyle bir ayetin nazil olması kadınların mutlak anlamda hilekâr olduğunu göstermemektedir. Muhammed el-Kurtubi'nin şeytan hilesi ile ilgili inen ayeti, bu ayetle kıyaslaması ise bir mugalatadır; zira şeytanın hilesi Allah-u Teala'nın kudretinin karşısında zayıf ve etkisizdir. Binaenaleyh salih ve mümine birçok kadından da Kur'an'da övgüyle bahsedilmiştir.

İmam Cafer-i Sadık buyurmuştur:

"Bir salih kadın, bin tane salih olmayan erkekten daha yücedir."

5. Hz. Peygamber'e Nispet Edilen Kadınlı İlgili Olumsuz Söylemler Problemi

Batıda insan hakları ve sonrasında kadın hakları kavramı İslam'dan oldukça geç bir dönemde hukuki zemine kavuşmuştur ve olması gerektiği gibi muhafaza altına alınmadığını da söyleyebiliriz. Yüzlerce yıl öncesinde Kur'an-ı Kerim'de ve Peygamber Efendimizin buyruk ve fiillerinde kadın haklarının sarıh bir şekilde beyan edilmesine rağmen, sanki kadın hakları ilk kez batı da gündeme getirilmiş gibi bir algı oluşturmakla birlikte, feminist düşünce batı dışındaki toplumlarda kadının konumu ikincildir ve dışlanmıştır gibi bir düşünce birliği oluşturmuşlardır. Günümüzde kadın konusu ve kadına bakış, bir not

verme alanı haline getirilmiştir. Kadın ne kadar modernizmin çizdiği çizgede ilerliyor ve onun kurallarını yerine getiriyorsa, modernlik ve medenilik sınavından o kadar yüksek puan alabiliyor düşüncesi yaygın durumdadır. Kadının kemale yükseliş potansiyeline tevccüh etmeden, onun asıl değer ve ihtiyaçlarından ziyade modernizm ve batı medeniyetinin ihtiyaç ve taleplerini karşılması günümüz kadınlarından beklenmektedir ve bu beklenti karşılanmadığında yargılama süreci acımasızca başlamaktadır.

18. yy. sonlarına kadar batılı seyyahların kalemi Müslüman kadınları genel olarak saygılı ve takdir eden bir üslup ile anlatırken, bu tarihten itibaren batılı kalemlerin ekseriyeti şu genellemeyi yapmıştır: “İslâm, özünde kadınlar için baskıcı bir niteliğe sahiptir; peçe ve haremlik/selâmlık ayrımı bu baskının en bariz göstergesidir; zaten İslâm toplumlarının genel ve gözlenebilir geriliğinin sebebi de bu geleneklerdir.” “Ezilen kadın”, Müslüman toplumları ötekileştirerek kendini inşa etme çabasında olan Avrupa'nın en fazla kullandığı imge olmuştur. Meşrutiyet döneminde “ülkemizdeki batucılar” bu görüşü genel itibariyle benimsemişlerdir.

İslam'da kadının ezilmiş olduğu, bir zavallı konumunda olduğu düşüncesi sık sık dile getirilmektedir. Tüm bu yaklaşımlarda Batının ve İslam düşmanlarının algı oyunlarını inkâr etmek veyahut görmezden gelmek mümkün değildir; fakat bu alguların oluşmasında Müslümanların hiç mi etkisi yoktur?

Fuzuli'nin de dediği gibi;

*“Ey insan, kadere az bahane bul.
Buğday ektin de arpa mı biçtin?”*

Ne yazık ki bu düşüncelerin oluşmasına ve desteklenmesine katkı sağlayan Müslümanların sayısı da az olmamıştır. Kur'ân-ı Kerîm ve kat-i nassın buyruklarından uzak davranışların etkilerini görmezden gelmek mümkün değildir.

Hem sosyokültürel düşünce yapısının, İslam olarak yansıtılması ve bu bakış açısı ile Kur'an okumaları ve anlamlandırmalarının yapılması hem de Peygamber Efendimize ne yazık ki nispet edilen birçok söz bu noktada çok büyük önem arz etmektedir.

Peygamber Efendimize atfedilen sözlere bakıldığında bir tarafta kadına karşı kibar, merhametli, kadının kişiliğini yücelten, sosyal yaşam da ona yer veren, söz hakkı tanıyan, Akabe biatleri gibi nice önemli ve siyasi konularda kadına yer veren bir şahsiyet bulurken diğer tarafta şiddet dolu, ayrımcılık yapan, kadını aşağılayan bir kişi görüyoruz.

Allah Resulü'nün vefatından sonra hadis yakma ve hadis yazma yasağı neticesinde hadis yasağının yaklaşık bir asır devam ettiğinden yola çıkarak Peygamber Efendimize ve tabiiiler arasında bariz bir şekilde rivayet zincirlerinde kopukluk ve sahte, uydurma hadislerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Peygamberimize atfedilen bu sözlerin İslam'da kadının konumuna dair olumsuz bir bakış açısının oluşmasına da sebebiyet vermiştir. Kadının şahsiyetini aşağılayan, küçük duruma düşüren, ikincil bir varlık olarak yansıtan birçok söz Peygamber Efendimize atfedilmiştir.

“Bir şeyde uğursuzluk olsaydı, atta, kadında ve meskende olurdu.” Veyahut “Ey kadınlar! Eğer kocalarınızın size olan haklarını bilseydiniz, ayaklarının tozunu yüzlerinizle silerdiniz.”

Fahreddin Razi, Nisâ suresinin 34. ayeti izah ederken Ömer İbn Hattab’a nispet ettiği şöyle bir olay nakletmektedir: Ömer İbn Hattab Kureyşlilere hitaben şöyle demiştir: “Ey Kureyşliler, erkeklerimiz kadınlara hâkimdi. Medine’ye geldiğimizde Medine kadınlarının erkeklerine hâkim olduğunu gördük. Kadınlarımız onların kadınlarıyla içli dışlı oldular. Bundan dolayı da kocalarına karşı serkeşlik edip baş kaldırdılar.” Bunun üzerine Hz. Peygambere gelip, “Kadınlar kocalarına baş kaldırıyor!” dedim. O da kadınları dövmeğe müsaade etti. Derken Peygamberin hanımlarının odalarının çevresinde kocalarından şikâyet eden birçok kadın görünmeye başladı. Nebî (as) de, “Yemin olsun ki bütün gece Muhammed ailesinin etrafında her biri eşini şikâyet eden yetmiş kadar kadın dolaşır oldu. Halbuki sizler eşlerini dövenlerin en hayırlılarınız olduğunu göremezsiniz.” buyurdu.

Görünen odur ki; tarih içerisinde Müslümanlar bizzat Kur’ân-ı Kerîm’in çizdiği çerçeveyi anlayıp uygulamaktan ziyade Kur’an ayetlerini kendi çerçevelerinin içerisine sokma çabası içerisinde olmuşlardır ve İslam toplumlarında maalesef Peygamber Efendimiz ve Ehl-i Beyt’in uygulamaları aksine, İslam öncesi toplumların ve gelenek, görenek ve törelerin telakkileri hayatını İslam görüntüsü ile sürdürebilmişlerdir. Kadın ile ilgili hususlarda da sahte rivayetler ile kendi şahsi fikir ve düşüncelerini destekleme çabası içerisinde olmuşlardır. Nitekim Ömer bin Hattab’ın oğlu Abdullah şöyle ifade eder: Biz Peygamber (s.a.a) zamanında hakkımızda vahiy indirilir korkusuyla, hanımlarımıza kaba davranmaktan ve onlara incitici söz söylemekten çekinirdik. Maalesef Efendimizin (s.a.a) vefatından sonra aynı duyarlılığı gösteremez olduk.”

“Kişiye karısını niçin dövüldüğü sorulmaz/mesul değildir.” vb. birçok söze hadis kitaplarında rastlamak mümkündür. İslam’ın özünden, hakikatinden, Peygamber Efendimizin söz ve davranışlarından tamamıyla uzak bu sözlerin sahte olduğu noktasında hemfikir olmamız gerekirken; bu sözlerin açıklanmaya çalışılıyor oluşu, hadis kitaplarına ve onları nakledenlere saygısızlık olmaması adına, İslam’a ve Peygamber Efendimize yapılıyor olan saygısızlıktır.

Sonuç

Peygamber Efendimizin buyruk ve uygulamalardan uzaklaşmak her konuda olduğu gibi kadınla ilgili düşünce ve uygulamalar hususunda da toplumu büyük yanlışlıklar ile karşı karşıya bırakmaktadır. Rabbimiz, Müslümanları “vasat bir ümmet” yapmıştır. Vasat ümmet ifrat ve tefritlerden korunarak her türlü tutum ve davranışında dengeli, doğruluk çizgisinde, Sırat-ı Müstakimde olan ümmet demektir.

Tarihsel sürece bakacak olursak, İslam’ın genel prensip ve buyruklarına aykırı, aklın şaşkın kaldığı, gelenek ve törelerin etkisiyle kadının aleyhine yorumların bulunduğu bir gerçektir ve her konuda olduğu gibi kadın hususunda da Sırat-ı Müstakimden ayrılmanın neticesinde ifrat ve tefritler ortaya çıkmıştır.

Vasat yolu, yaygın uygulama da göremeyen ve güçlü Müslüman kadın profilinin de anlatılmadığı bir toplumda ifrat ve tefrit yollarının oluşması kaçınılmazdır. Hz. Fatma bu noktada Müslüman kadın için önemli bir örnektir. Peygamber Efendimiz onun için “alemlerin hanımefendisi” demiştir. Böyle bir hanımefendiyi mehri az, çeyizi mütevazı, mümine bir kişiye indirgememiz mümkün olmayacaktır. Onun hakikatini, ulaştığı yüce makamları ve kemalini, toplumsal sorunların çözüm noktasında üstlendiği büyük sorumluluk ve konumunu, Hz. Peygamber Efendimiz ve Hz. Ali'nin ona verdiği değeri gözler önüne serdiğimiz vakit İslam'da kadının konumuna dair birçok yanlış algı ve şüphelerin de ortadan kalktığını göreceğiz. Bir örnek üzerinden açıklayacak olursak; Hz. Fatıma gibi bir şahsiyet toplumsal ve inançsal sorunların çözüm noktasında; tüm şer'i hususlara fazlasıyla dikkat ederek Mescid-i Nebevi'de hutbe vermiştir; ama bugün her Müslümanın hayatının merkezinde olması gereken camilerde kadınlar kendilerine yer bulmakta zorlanmaktadır. Hayatın her alanında bulunan kadın, Cuma namazı veyahut Bayram namazından mahrum bırakılmaktadır. Diğer bir tarafta ise; Kur'an'ı kişisel sanı ve fikir doğrultusunda tefsir ederek İslam'ın bize gösterdiği en kâmil yaşamın olduğu yerde, feminizmde çözüm yolunu arayan bazı kimselerin ise, kadın ve erkeğin yan yana safa durduğu cemaate, bir kadının Cuma namazı kıldırıldığına şahitlik ediyoruz.

Kadınla ilgili olan yazınlara dikkat ettiğimizde birkaç yaygın görüşün üretilmiş olduğunu görüyoruz. İlk olarak; yüzeysel okumalar veyahut etrafında gördükleri ile İslam'ın kadın ile sorunu olduğunu, kadının bir zavallı konumunda olduğunu düşünen İslam karşıtları, diğer tarafta zaten kadının tüm haklara sahip olduğunu düşünen, metinlerde geçen kadını aşağılayan söylemleri açıklamaya çalışan, çoğu zaman kadını eksik ve düşük gösteren sözlere hak veren ve dahası bu tartışmalara anlam veremeyen, bu sorunun ciddiyetini ve yarattığı etkiyi göremeyen kesim, üçüncü olarak tüm meseleyi kadın sorununa indirgeyen, İslam'ı kişisel kadın bakış açısıyla tefsir edilmesi gerektiğini savunan cinsiyetçi perspektif.

Tüm bu ifrat ve tefritlerden kurtulabilmemiz için Müslümanlar olarak Kur'an ve onun en kâmil uygulayan ve uygulatan Peygamber Efendimize ve masum imamlara sarılmamız, kapsamlı ve kriterlerini öz Muhammedî İslam'dan alan bir bakışla, hakikati yansıtan söylemler ve uygulamalar oluşturulmalıdır.

Kaynakça

- Ağırman, Cemal, Kadının Yaratılışıyla İlgili Rivayetler Bağlamında Yeni Bir Yaklaşım, (İstanbul: Rağbet Yay., 2001).
- Amuli, Cevad, Celal ve Cemal Aynasında Kadın, trc. Okumuş, Ejder, İstanbul, İnsan Yayınları, Eylül 1996.
- Banki Purferd, Emir Huseyin, Ayetullah Hamenei'nin Penceresinden, Kadın ve Aile, trc. Bendiderya, İsmail, Tesnim Yayınları, İstanbul.
- Bustan, Huseyin, İslam ve Cinsiyet Farklılıkları, trc. Derbendi, Cafer, el-Mustafa Yayınları, İstanbul- 2014

- Çağrı, Mustafa, "Din ve Dünyevileşme". Din ve Hayat Dergisi 13, 2011
- Çakın, Kâmil, Geleneksel İslam Kültüründe Kadının Fitne Olarak Algılanması, Dinî Araştırmalar Kadın Özel Sayısı, 2016, ss. 107-130.
- Demirel, Cumhuriyet, Kadın Erkek Eşitsizliği Vehmini Uyandıran Konular ve Bu Konuyla İlişkili Ayetlerin Yorumları, Doktora Tezi Özeti.
- Durmuşoğlu, Kadriye ve Kurt, Abdurrahman, Üç Kur'an Yorumunda Kadının Ötekiliği Feyyaz, Muhammed İshak, Hukümet-i İslamî Cayegah-e Zen, Bustan-e Ketab, Kum.
- Huseynzade, Seyyid Ali, Censiyyet ve Terbiyet Ez Menzer-e Eslam ve Feminizm-e Liberal, Pejuheshgah-e Hovze ve Daneshgah, Kum.
- İlkaracan, Pınar, "Giriş: Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik", Müslüman Toplumlarında Kadın ve Cinsellik, 2. Basım (İstanbul: İletişim Yay., 2004).
- Kırca, Celal, Kur'an ve İnsan, Marifet Yay., İstanbul 1996.
- Kurtubi, el-Cami li Ahkami'l Kur'an, Tah. M.İ el-Hafnevi, Kahire, Dar-ul Hadis.
- Malkoç, Mehmet, "Gençliği Dinî Değerlerden Uzaklaşırın Sebepleri", Gümüşhane Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 8
- Mekarim, Şirazi Nasır, Tefsiri Numune, birinci baskı, Daru'l Kutübü'l İslamîye, c. 2, Tahran.
- Mihrabiyun, Betül, Feminizm; Tarikhçe, Nezeriyat, Gerayeshha, Nagd, 3. Basım, Defter-e Mutalaat, Tahran.
- Mutahhari, Murtaza, İslam'da Kadın Hakları (b.y.y: İ.K.İ.M., 1998).
- Necefi Humeyni, Muhammed Cevat, Tefsiri Asan, 1. Basım, Tahran.
- Orhan, Filiz, Kadın Algısının Meallerdeki Değişimi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi, 2 (2), 359-378.
- Sadr, Musa, Zen ve Chalesh ha ye Camie, Muesseseye Ferheng ve Endisheye Musa Sadr, Tahran.
- Tabâtabâî, Muhammed Huseyin, El Mizan fi Tefsir'il Kur'an, c.3, Deftere İntisharate Eslami, Kum.
- Yapıcı, Asım, Toplumsal Cinsiyet Din ve Kadın, 2. Basım, Çamlıca Yayınları, İstanbul.
- Yıldırım, Turan, Göçgün Muhammed, İdarenin Düzenleyici İşlemlerinde Eşitlik İlkesi, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 3 (2), Güz 2016; 39-60.